

Попри високі темпи розвитку криптоактивів у світі та активне проникнення в Україну, формування інституційних основ їх обігу на нашому ринку відбувається доволі повільними темпами. Зокрема, нормативно-правове поле їх використання лишається нерозвинутим і обмежується окремими актами фінансових регуляторів НКЦПФР і НБУ. А також низкою законопроектів. З останніх, найбільш адекватним поточній ситуації виглядає Законопроект № 9083 зареєстрований 14.09.2018. Даний законопроект відрізняється помірним регуляторним впливом в межах систематизації визначень основних понять пов'язаних з операціями з «віртуальними активами» та основ оподаткування прибутку від таких операцій з пільговим періодом до 2024 р. і ставкою 5%.

Таким чином, у середньостроковій перспективі завдяки дії зазначених факторів ринки криптоактивів продовжать своє зростання. Фінансовий потенціал цих ринків вже зараз є доволі значним і може чинити помітний вплив на структурні параметри фінансового сектору України. При цьому, разом з високим інвестиційним потенціалом, в умовах наявного обмеженого регулювання даної сфери, відбуватиметься акумуляція супутніх криптоактивам фінансових ризиків: кредитного, ліквідності, спекулятивного, втечі капіталу отриманого злочинним шляхом. Разом з тим, потенціал позитивних наслідків поширення криптоактивів в Україні зумовлює доцільність підтримки їх розвитку в Україні шляхом формування адекватного регуляторного поля.

Література

1. Аналітична база CionMarketCap. – Режим доступу: <https://coinmarketcap.com>
2. M. Demertzis, G. B. Wolff The economic potential and risks of crypto assets: is a regulatory framework needed? – Режим доступу: <http://bruegel.org/2018/09/the-economic-potential-and-risks-of-crypto-assets-is-a-regulatory-framework-needed/>
3. ESMA, EBA and EIOPA warn consumers on the risks of Virtual Currencies. – Режим доступу: <https://www.eba.europa.eu/documents/10180/2139750/Joint+ESAs+Warning+on+Virtual+Currencies.pdf>
4. Bitcoin в Україні: хто заробляє на мировому скачку криптовалюти. Ліга. Бізнес. 28.06.2016. – Режим доступу: <https://biz.liga.net/all/it/article/bitcoin-v-ukraine-kto-zarabotaet-na-mirovom-skachke-kriptovalyuty>
5. Crypto-assets, Twenty-Second Report of Session 2017–19, 12 September 2018. – Режим доступу: <https://publications.parliament.uk/pa/cm201719/cmselect/cmtreasy/910/910.pdf>

УДК 336.743

Волосович Світлана Василівна

д.е.н., професор,

професор кафедри фінансів Київського національного

торговельно-економічного університету, e-mail: volosovich_sv@ukr.net

РЕГУЛЮВАННЯ КРИПТОВАЛЮТНИХ ОПЕРАЦІЙ: ПЕРЕДУМОВИ ТА ПІДХОДИ

Виявлено особливості сучасного стану ринку криптовалют. Проаналізовано підходи у різних країнах щодо встановлення правового статусу криптовалют та регулювання криптовалютних операцій.

Нині все більшої популярності набувають криптовалюти. До основних чинників, що характеризують сучасний стан ринку криптовалют, слід віднести такі:

1. Часто прийняття рішення про придбання активів приймається на основі думки інших інвесторів. Цей феномен дістав назву «кейнсіанського конкурсу краси» за ім'ям свого винахідника Дж. Кейнса, що описав його при здійсненні аналізу коливань курсів на ринку цінних паперів. Член виконавчого комітету Європейського Центрального Банку Ів Мерш вважає, що принцип купівлі криптовалюти подібний до «схем Понці», коли інвестори сподіваються, що в майбутньому ціна активів буде лише зростати та вони зможуть дорожче його продати [1].

2. Високий рівень довіри до криптовалют. Так, 25% американців, які вклали кошти в біткоїни, зазначають, що вони довіряють цій криптовалюти більше, ніж уряду [2]. Третина з опитаних акцентувала увагу на тому, що ця інвестиція дозволяє уникнути державного регулювання, а кожний п'ятий вважає інвестування в криптовалюту хеджуванням ризиків у разі зменшення вартості традиційних активів [3]. Водночас опитування, проведене *Postbank Digital Study* серед 3100 німецьких міленіалів, показало, що їх 46% зацікавлені в інвестуванні в криптовалюту [4]. Третина тих, хто сказав, що вони зацікавлені в криптовалютах, зазначили, що вважають її анонімність є позитивною характеристикою [4].

3. Значна концентрація криптовалют в окремих фізичних осіб чи бірж. За деякими свідченнями 97% всіх біткоїнів знаходяться на 4% криптовалютних гаманцях, що на кінець 2017 року становило 310 млрд дол. США із 320 млрд дол. США [5], що створює переумови для незначної кількості учасників впливати на ринок біткоїнів.

4. Низька ретроактивна операційна безпека криптовалюти. Дослідники із Катарського університету та Університету Хамада бен Халіфа змогли пов'язати 100 біткоїн-транзакцій з публічними акаунтами покупців, водночас у 20 випадках було з'ясовано реальні імена та місце їх розташування [2]. Водночас, на основі аналізу соціальних мереж, дослідники встановили, що 46 транзакцій виявилися пожертвами *WikiLeaks*, а 22 — платежами на *Silk Road* за поставки наркотиків [2]. З одного боку, це можна трактувати як недотримання анонімності функціонування криптовалюти, а з іншого боку, це свідчить про можливість контролю за криптовалютними транзакціями.

5. Множинність підходів до розуміння економічної природи криптовалюти. Є представники вважають, що це товар, інші, що це фінансовий актив або валюта. При цьому є значна відмінність правового статусу криптовалюти у різних країнах.

6. Зростання обсягів коштів, залучених через первинне розміщення криптовалют. Якщо у 2016 р. цей показник становив 225 млн дол. США, то вже у 2017 році – 4 млрд дол. США, що викликало занепокоєння регуляторів у багатьох країнах [3]. Висуваються навіть пропозиції щодо законодавчої заборони моделі залучення капіталу через ICO внаслідок її високої ризикованості. У кінці 2017 р. з'явилися випадки шахрайства і втрати коштів інвесторами. Зокрема, це стосується компанії Tether, яку хакери пограбували на 30 млн дол. США у криптовалюті [3]. За даними Лабораторії Касперського, кіберзлочинці у 2017 році вкрали криптовалюти у користувачів у еквіваленті понад 10 млн дол. США, використовуючи шахрайські та "соціальні інженерні" схеми [6]. При цьому, як правило, шахраї націлюються на відомі проекти ICO, використовуючи фішинг. Серед постраждалих ICO – *Switcheo ICO*, *OmaseGo ICO* та *Telegram ICO*. США займають перше місце серед топ-20 країн, де залучалися кошти через ICO. У цьому списку Україна займає шістнадцяте місце. Аналітики *Ernst&Young* за результатами аналізу 372 випадків здійснення первинного розміщення токенів (ICO) упродовж 2015-2017 рр. з'ясували, що 400 млн дол. США коштів від продажу токенів із 3,7 млрд дол. США не дійшло до адресатів [7]. При тому, що внаслідок хакерських атак за допомогою фішингу у процесі ICO було спричинено середньомісячні втрати у розмірі понад 1,5 млн дол. США із одночасним отриманням доступу до персональних даних учасників ICO [7].

Одним із чинником впливу на ці проблеми стала відсутність або недостатність державного регулювання. Внаслідок цього у багатьох країнах державне регулювання ІСО погорсткішало. Так, Китай і Південна Корея заборонили здійснювати ІСО, а США, Канада та Австралія запровадили нові інструменти регулювання.

В одних країнах криптовалюта повністю заборонена, зокрема, у Бангладеш, Болівії, В'єтнамі, Еквадорі. Так, у Болівії прямо забороняється використовувати будь-яку недержавну цифрову валюту в країні. В'єтнамський фінансовий регулятор в середині 2018 р. заборонив підприємствам брати участь у будь-якій діяльності, пов'язаній з криптовалютою. Закони про боротьбу з відмиванням грошей у Бангладеш загрожують тюремним ув'язненням особам, які здійснюють криптовалютні операції, терміном до дванадцяти років. За заявою у 2014 р. Банку Бангладеш біткоїн не є законним платіжним засобом у жодній країні і будь-яка транзакція у криптовалюті є злочином. В Китаї існує заборона криптовалют та біржової торгівлі ними в межах своїх кордонів. В інших країнах існують часткові заборони. Зокрема, Банк Індонезії заборонив використання криптовалютних валют як способів оплати в 2018 р., проте фінансовий регулятор країни схвалив торги ф'ючерсами на криптовалюту на регульованих біржах. Малайзія не визнає криптовалюту законним платіжним засобом. Йорданія дозволяє використовувати криптовалютну систему для малих підприємств та приватних осіб, але забороняє банкам, валютним біржам, фінансовим компаніям та компаніям, що надають платіжні послуги, приймати криптовалюту. Водночас існують перешкоди їх використанню. Резервний банк Зімбабве прийняв негативне рішення щодо криптовалют за допомогою заборони фінансових інститутів, які займаються криптовалютами. Цю заборону пізніше скасував Вищий суд Зімбабве. Для користувачів криптовалют в Зімбабве немає обмежень.

В Нігерії існує заборона банкам брати участь у операціях з криптовалютою та вимога запобігати відмиванню грошей та боротьбі із фінансуванням тероризму при здійсненні криптовалютних операцій клієнтами банку. Нігерія також не визнає криптовалюту законним платіжним засобом чи товаром, але біткоїн-стартапам дозволяється функціонувати у межах країни. Резервний банк Південно-Африканської Республіки стверджує, що криптовалюта не має законного статусу або регуляторної бази, але в цілому схвалює інновації на основі криптовалютної системи. Після заборони криптовалют у 2016 р. уряд Таїланду змінив своє ставлення до них. У 2018 рю було затверджено правила, згідно з якими сім криптовалют (біткоїн, Ethereum, Bitcoin Cash, Ethereum Classic, Litecoin, Ripple і Stellar) є законними і можуть бути використані при ІСО.

До країн з найрозвиненішими системами регулювання криптовалютних операцій належать США, Ізраїль, Південна Корея, Японія та деякі інші. У США криптовалюту мають різне регулювання залежно від штату. Федерально криптовалюти розглядаються як товари, які можуть оподатковуватись як доходи або приріст капіталу. Криптовалюти визнаються як нематеріальна власність відповідно до Закону про захист особистої власності. Як і у всіх країнах "Великої сімки", Канада запроваджує елементи боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму із використанням криптовалют. Німеччина визнає цифрові валюти як приватні гроші і одиниця рахунку для цілей оподаткування та торгівлі із регулюванням, що є ідентичним регулюванню національної валюти. Ізраїль визнає криптовалюту не як валюту чи товар, а як податковий актив. У Південній Кореї криптовалюти є законними, і інвестор може вільно торгувати ними, якщо їх рахунки відповідають вимогам КҮС. Японія визнає криптовалюту грошима та законним платіжним засобом.

Таким чином, враховуючи, з одного боку, зростання довіри криптовалюту інвесторів, виникнення її нових видів, поширення розрахунків у криптовалюті за придбані товари та послуги, а з іншого боку, незахищеність споживачів та активізацію шахрайських дій на криптовалютному ринку, посилюється актуальність регулювання криптовалютних операцій. У

політиці держав спостерігається тенденція переходу від заборони криптовалют до визначення їх правового статусу за запровадження інструментів державного регулювання.

Література

1. ЕЦБ и Всемирный банк сравнили криптовалюты с финансовыми пирамидами. – Режим доступу: https://hightech.fm/2018/02/09/ponzi_schemes
2. Блокчейн не гарантирует анонимности биткойн-платежей. – Режим доступу: <https://hightech.fm/2018/02/01/bitcoin-drug-deals>
3. Окашин Р. Количество денег, привлеченных через ICO, превисило 4 млрд \$. – Режим доступу: https://hightech.fm/2017/12/15/ico_4bln
4. Young Germans interested in investing in cryptocurrencies.URL: <https://www.thepaypers.com/cryptocurrencies-bitcoin-virtual-currencies/young-germans-interested-in-investing-in-cryptocurrencies/773444-39>
5. Никитин А. Credit Suisse: «97% биткоинов принадлежат 4% пользователей». – Режим доступу: <https://hightech.fm/2018/01/12/bitcoin-97>
6. Over USD 10 mln stolen in 2017 using cryptocurrency social engineering schemes https://www.thepaypers.com/cryptocurrencies-bitcoin-virtual-currencies/over-usd-10-mln-stolen-in-2017-using-cryptocurrency-social-engineering-schemes/773975-39?utm_campaign=20180716-automatic-newsletter&utm_medium=email&utm_source=newsletter&utm_content=. URL:
7. Хакеры украли около 10% всех размещенных через ICO средств. – Режим доступу: https://hightech.fm/2018/01/23/ico_stealing

УДК 336.741.243:004.738.5]:339.74](477)

Гриджук Михайло Дмитрович
Юрист юридичної компанії «Moris Group»
grydzhuk@protonmail.com

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД РЕГУЛЮВАННЯ КРИПТОВАЛЮТНИХ БІРЖ ТА ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЙОГО В УКРАЇНІ

У вересні цього року в Верховній раді було зареєстровано законопроект № 9083 «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування операцій з віртуальними активами». В цілому в даному законопроекті є надзвичайно багато нових дефініцій для українського законодавства, що в будь-якому випадку позитивно вплине на розвиток криптовалют в Україні. Проте, для того аби легально придбати криптовалюту в Україні, така операція повинна бути проведена на крипто валютній біржі, ліцензованій в Україні. За попередньою інформацією таку ліцензію буде видавати Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. Тобто, ліцензію зможе отримати іноземний оператор криптобіржи без реєстрації в Україні юридичної особи. В даному випадку вважаю за доцільне звернутися до досвіду регулювання таких платформ в США.

В першу чергу, варто зазначити, що в Америці достатньо жорсткі «правила гри» для криптовалютних бірж. Хоча, для більшості основних світових бірж бути акредитованим в США – це доступ до широкого кола американців, а також, мабуть, питання престижу та надійності, через вимоги встановлені федеральними та штатними регуляторами. Потрібно відзначити, що й багато бірж уникають можливість співпраці з американцями через такі вимоги і прописують таке застереження в своїх Terms of Use.